

Юрківський О.Й., к.е.н., доцент,
доцент кафедри цифрової економіки та
міжнародних економічних відносин
Державний університет «Житомирська політехніка»

НАЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ «НОМО FISCALUS» В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Невизначеність є об'єктивно існуючим і невід'ємним елементом виробничих, торгових, фінансових відносин, які формувалися, протягом тривалого часу і особливих видозмін зазнали у ХХ ст., в період поширення "інформаційної революції". Невизначеність продовжує ускладнювати прийняття рішень, прогнозування дій та попередження кризових явищ не лише на мікро рівні суб'єктів господарювання, домогосподарств або окремого індивіда, але й держави як суб'єкту економічної системи в межах застосованої грошово-кредитної, фіскально-податкової політики.

З невизначеністю пов'язані і обов'язкові податкові платежі, які є історично сформованою, формалізованою інституцією соціально-економічного, політичного впливу на функціонування де-факто усіх суб'єктів економіки, процеси та явища економічної системи загалом. Податкова система пов'язана з невизначеністю, але вже не ринковою, а фіскальною - здатністю держави стягнути визначені заздалегідь податки, збори та мотивацією платника сплачувати обов'язкові платежі на основі сформованої раціональності у сплаті фінансового тягаря.

Невідповідність моделі «homo economicus» саме суспільним реаліям мала об'єктивні політичні, соціальні, економічні передумови початку ХХ століття, що вплинуло в подальшому на появу різних моделей. Зокрема модель Роберта Триверса (Robert Trivers) в 1971 році – «homo reciprocans», яка передбачала появу в поведінці економічного індивіду кооперування як запоруки розвитку громадянського суспільства [2].

Натомість Петер Вейз (PeterWeise) зазначає важливість соціальної складової, об'єктивність зміни поведінки «homoeconomicus», його поєднання вже з homosociologicus, які синергетично об'єднуються homosocioeconomicus [1].

«Homo sovieticus» як модель увібрала себе характерні риси економічного індивіду країн з командно-адміністративною системою регулювання економічних процесів, зі власними перевагами та недоліками, які частково притаманні національній моделі "homo economicus" на початку незалежності і формування державності [3].

Загалом в межах інституційної теорії маємо подвійну основу формування моделі індивіда в сфері податків з постійним нарощуванням етичності, соціальності, суспільності відносин, їх трансформації в податкову раціональність:

- мотивація (традиційний інституціоналізм – звичай, традиція сплачувати);

- норма або суспільний стандарт (неоінституційний напрям), який передбачає по суті поступову трансформацію базових ознак моделі "homo economicus" в "homo reciprocans" та появу окремого національного "homo fiscalus" з раціональним ставленням до сплати податків як загальновизнаної, необхідної суспільно-етичної норми, порушення якої є прикладом аморальності (скандали зі знаменитостями у різних сферах при ухиленні від сплати), засуджується суспільством так веде до запровадження жорстких санкцій з боку державних органів та суду.

Мотивація та податкова довіра є неформальними інституціями не лише формуванням стабільної податкової системи, але зменшення трансакційних витрат, зменшення невизначеності при прийнятті рішень в межах насамперед обраної бюджетно-податкової політики. За наявності податкової раціональності, підтримуються базові функції держави, потреби місцевих громад та довгостроковий розвиток в час інтернаціоналізації світових економічних процесів. Базуючись на національних особливостях моделі «homo fiscalus» раціональність виступає водночас внутрішньою конкурентною перевагою країни у світовому конкурентному середовищі.

Список використаної літератури:

1. Peter Weise. *Homo economicus und homo sociologicus: Die Schreckensmänner der Socialwissenschaften* // *Zeitschrift für Sociologie*. April 1989, Jg. 18, H. 2, S. 148–161
2. Trivers, R. L., *The Evolution of Reciprocal Altruism*, "Quarterly Review of Biology" 46 (1971): 35-57.
3. Cambra, Fernando P. de. *Homo sovieticus. La vida actual en Rusia*. Barcelona : Ediciones Petronio, 1975. 296 p